



Lokal forvaltning av nasjonalparker og større verneområder

– Informasjon til Sametingets oppnevnte medlemmer i verneområdestyrene

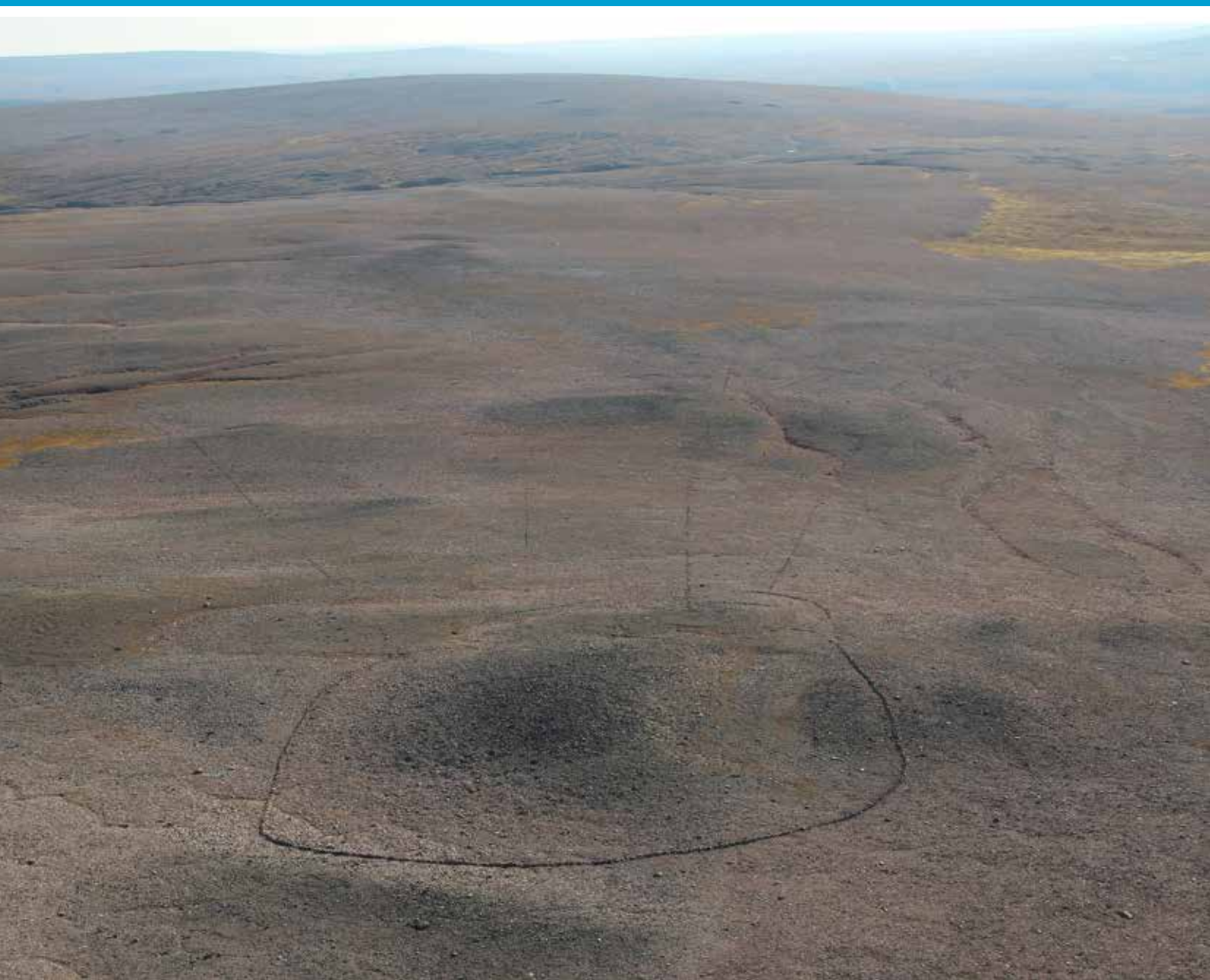




Foto: Aina Bye

Innledning

Dette veiledningsheftet er ment å være et hjelpemiddel til deg som Sametingets oppnevnte representant i verneområdestyre. Vi har samlet bakgrunnsinformasjon om ordningen med lokal forvaltning av verneområdene samt nyttige linker hvor du finner videre veiledning. Sametingets administrasjon vil også være tilgjengelig for drøfting av faglige spørsmål som oppstår i styrearbeidet.

Samisk kultur har alltid vært nært knyttet til naturen. Folk har levd i og av naturen. Avhengighet av naturen har gitt kunnskap om og en dyp respekt for den. Høsting av ressursene har tradisjonelt vært rettet inn på å ta ut det som var nødvendig for egen overlevelse, uten at dette skulle gå på bekostning av framtidige generasjoner. Denne tilnærmingen kan beskrives som bærekraftig bruk og forvaltning i praksis.

Svært mye av verdens verneområder er etablert i urfolksområder, og Norge er i så måte ikke noe unntak. Alle nasjonalparker i tradisjonelle samiske områder er fortsatt i bruk som viktige reinbeiter og mange verneområder er viktige høstingsområder for utmarksnæringer, naturallusholdning og uttak av duodjimaterialer.

I den offentlige debatten forbinder man ofte nasjonalparker og verneområder med et såkalt villmarkspreget område, men slike tilsynelatende urørte områder er ofte samiske kulturlandskap. Tidligere generasjoners forsiktige bruk av naturen er til stede i form av kulturminner, fortellinger og stednavn, og ikke minst tradisjonell kunnskap, bygd opp og overført fra generasjon til generasjon over lang tid.

For Sametinget er det av største viktighet at eksisterende samisk næringsbruk som reindrift, fiske, utmarksnæringer, og kulturelle uttrykk, kan fortsette innenfor gode og forutsigbare rammer i verneområder. Lokal forvaltning av nasjonalparker og større verneområder er et viktig ledd i dette arbeidet.

Medlemmene som Sametinget oppnevner til nasjonalparkstyrene representerer samiske interesser i kraft av sin egen person. Du er valgt til styret fordi Sametinget mener at du vil ivareta samiske interesser på en god og helhetlig måte i styrearbeidet.

Lykke til med arbeidet!

Sametinget vil...

Sametinget arbeider for at tradisjonell samisk bruk opprettholdes og utvikles på en slik måte at det bevarer naturmangfoldet. Det er derfor behov for samisk kulturkompetanse i forvaltning av verneområdene.

Naturmangfoldlovens formålsparagraf slår fast at naturen skal tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også som grunnlag for samisk kultur. Sametinget mener at kontinuitet i bevaring og bærekraftig bruk av natur sikrer naturgrunnlaget for samisk kultur.

Konvensjonen om biologisk mangfold anerkjenner urfolks tradisjonelle kunnskap og slår fast at statene er forpliktet til å respektere, bevare og videreføre slik kunnskap. Sametinget jobber for at tradisjonell kunnskap skal bli en naturlig del av beslutningsgrunnlaget for verneforskrifter og forvaltningsplaner, på lik linje med forskningsbasert kunnskap.

Sametinget har som mål at samiske språk styrkes og blir en naturlig del av den norske offentligheten. Dermed bør informasjon, skilting og tilrettelegging i verneområdene utarbeides også på samiske språk. Samiske stedsnavn er verdifull samisk språkav og en del av den tradisjonelle kunnskapen knyttet til

et område. Det kulturelle mangfold som framstilles i samiske stedsnavn bør komme til syne også i verneområder.

Verneområder er ofte samisk kulturlandskap, og kulturminner er ofte å anse som vesentlig del av verneverdier. Samiske kulturminner kan for eksempel være hus- og gammetuffer, teltboplasser, ulike typer anlegg brukt ved jakt, fangst, fiske, reindrift eller husdyrhold, graver, offerplasser eller steder det knytter seg sagn og fortellinger til.

Sametinget vil at:

- Lokalbefolkningens bruk av sine ressursområder videreføres.
- Tradisjonell kunnskap blir anerkjent på lik linje med forskningsbasert kunnskap som grunnlag for beslutninger.
- Kompetanse om samisk naturbruk her under reindriften, vektlegges sterkere i forvaltning av verneområder.
- Formidling og markedsføring av verneområder i samiske områder har en samisk dimensjon og utarbeides i samiske språk.
- Hensynet til samiske kulturminner ivaretas på lik linje med naturfaglige verneverdier i forvaltningsplaner.



Foto: Lars Krempig

Viktige lover og regelverk i arbeidet med verneområder

Internasjonale konvensjoner

Konvensjon om biologisk mangfold er en internasjonal avtale som har som formål å bevare det biologiske mangfoldet, sikre bærekraftig bruk av biologiske ressurser og en rimelig og rettferdig fordeling av fordelene som følger av utnyttelsen av genetiske ressurser. FNs konvensjon om biologisk mangfold ble ratifisert og trådte i kraft for Norge 29. desember 1993. Land som har underskrevet avtalen er forpliktet til å lage nasjonale strategier, opprette verneområder, bekjempe fremmede arter og bevare truede arter.

I forhold til urfolksperspektivet er det særlig artikkel 8 (j) og 10(c) som er av betydning i forbindelse med forvaltning av verneområder. Artiklene anerkjenner betydningen av urfolks tradisjonelle kunnskaper og sedvanemessige bruk som viktige i bevaring og bærekraftig bruk av naturmangfoldet.

FNs konvensjon om biologisk mangfold (CBD) artikkel 8(j) og 10 (c)

"Hver kontraherende Part skal så langt det er mulig og hensiktsmessig:

8(j) under hensyntagen til sin nasjonale lovgivning, respektere, bevare og opprettholde de urbefolknings- og lokalsamfunnenes kunnskaper, innovasjoner og praksis, som representerer tradisjonelle livsstiler av betydning for bevaring og bærekraftig bruk av biologisk mangfold, og fremme en bredere anvendelse av disse, med samtykke og medvirkning fra innehaverne av slike kunnskaper, innovasjoner og praksis, samt oppfordre til en rimelig fordeling av fordelene som følger av utnyttelsen av slike kunnskaper, innovasjoner og praksis;
10 (c) beskytte og oppmuntre sedvanlig bruk av biologiske ressurser etter tradisjonelle kulturelle metoder, som er forenlige med forutsetningene for bevaring og bærekraftig bruk; "

ILO konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater omhandler konsultasjoner og landrettigheter. Rettigheter til land og vann er essensiell del av urfolks rettigheter. Urfolk er både sosialt, kulturelt, økonomisk, åndelig og politisk knyttet til land, territorier og ressurser. Det at Norge 20. juni 1990 har ratifisert konvensjonen danner også grunnlag for samisk deltakelse i verneområdeforvaltningen.

ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater, artikkel 15 nr. 1

"Vedkommende folks rett til naturressurser i deres landområder skal sikres spesielt. Slike rettigheter omfatter disse folks rett til å delta i bruk, styring og bevaring av disse ressursene."

Konsultasjonsavtale

Urfolks rett til deltakelse og statens plikt til å gjennomføre konsultasjoner er fundamentale prinsipper i ILO- 169, og går igjen i flere av artiklene i konvensjonen. Artikkel 6 i konvensjonen etablerer en plikt for staten til å konsultere samene når det overveies å vedta lover eller å innføre administrative tiltak som kan få direkte betydning for dem. I 2005 ble det inngått en konsultasjonsavtale mellom statlige myndigheter og Sametinget.

Formålet med prosedyrene er å:

- Bidra til en praktisk gjennomføring av statens folkerettslige forpliktelse til å konsultere med urfolk.
- Søke å oppnå enighet mellom statlige myndigheter og Sametinget når det overveies å innføre lover eller tiltak som kan påvirke samiske interesser direkte.
- Legge til rette for utviklingen av et partnerskapsperspektiv mellom statlige myndigheter og Sametinget som virker til styrking av samisk kultur og samfunn.
- Utvikle felles forståelse for situasjonen og utviklingsbehovet i samiske samfunn.

Avtale mellom Sametinget og Klima- og miljødepartementet om retningslinjer for verneplanarbeid i samiske områder

Avtale mellom Klima- og miljødepartementet og Sametinget fra 2007 om hvordan verneplanprosessen skal foregå i samiske områder skal bidra til større grad av samisk medvirkning ved etablering av verneområder. Dette er en tilpasning av den generelle konsultasjonsavtalen mellom staten og Sametinget.

Avtalen definerer blant annet regler om etablering av arbeidsutvalg der samisk representasjon skal inngå. Dette sikrer at direkte berørte samiske rettighetshavere og samiske interesser konsulteres direkte gjennom deltakelse i verneplanprosessen.

Naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven implementerer nasjonalt mange viktige prinsipper i Konvensjonen om biologisk mangfold. Naturmangfoldlovens formålsparagraf slår fast at naturen skal tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også som grunnlag for samisk kultur. Videre presiseres det at myndighetene skal legge vekt på tradisjonell kunnskap som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet, samt at tiltak skal avveies mot samiske interesser.

Verneforskrift og kongelig resolusjon

Verneområder blir opprettet etter naturmangfoldloven §§ 33-51. For et hvert verneområde, både nasjonalparker, landskapsverneområder og naturreservater, vedtas det en egen forskrift, og områdene forvaltes på bakgrunn av verneforskriften. Verneforskriften angir blant annet hvilke natur- og kulturverdier vernet skal ivareta, verneområdets grenser, berørte eiendommer og bestemmelser om bruk av området.

For videreføring av samisk bruk i verneområder er blant annet naturmangfoldlovens § 34 av betydning. Den slår fast blant annet at

”Verneforskriften skal ikke være til hinder for å videreføre bærekraftig bruk som bygger opp under verneformålet i et område”.

Alle berørte har rett til å medvirke i verneplanprosesser. Ved utarbeidelsen av verneforskrifter konsulterer Sametinget med ansvarlige myndigheter etter



Foto: Aina Bye

avtalen mellom Sametinget og Klima- og miljødepartementet om retningslinjer for verneplanarbeid i samiske områder. Verneforskrifter skal etter naturmangfoldloven vedtas av Kongen i statsråd.

Naturmangfoldloven

§ 1. Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur.

§ 8 --- Myndighetene skal videre legge vekt på kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder slik samisk bruk, og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet.

§ 14. Tiltak etter loven skal avveies mot andre viktige samfunnsinteresser. Ved vedtak i eller i medhold av loven som berører samiske interesser direkte, skal det innenfor rammen som gjelder for den enkelte bestemmelse legges tilbørlig vekt på hensynet til naturgrunnlaget for samisk kultur

Samisk representasjon i verneområdestyrene

Ordningen med lokal forvaltning av nasjonalparker og større verneområder ble innført i 2010. Den nye forvaltningsordningen er i tråd med ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk, artikkel 15, nr. 1, om urfolk, artikkel 15 nr. 1 som forplikter staten til å sikre samisk deltagelse ved bruk, forvaltning og bevaring av naturressursene i samiske områder.

Verneområdestyrene velges av kommunestyrene, fylkestinget og Sametinget. Graden av samisk representasjon blir vurdert ut i fra områdets betydning for samisk kultur og næringsutøvelse. Klima- og miljødepartementet og Sametinget konsulterer om sammensetningen og den samiske representasjonen for hvert enkelt nasjonalparkstyre.

Sametinget har oppnevnt 39 representanter til i alt 20 nasjonalpark- og verneområdestyrene over hele landet. Oppdatert kontaktinformasjon til styremedlemmer finner du på Sametingets nettsider, www.samediggi.no.

Ånderdalen nasjonalparkstyre
Sametinget oppnevner ett medlem
www.nasjonalparkstyre.no/Anderdalen/

Møysalen nasjonalparkstyre
Sametinget oppnevner ett medlem

Midtre-Nordland nasjonalparkstyre
Sametinget oppnevner fire medlemmer
www.nasjonalparkstyre.no/Midtre-Nordland/

**Lomsdal-Visten nasjonalparkstyre –
Njaarken nasjonalpaarhkestávroe**
Sametinget oppnevner to medlemmer
www.nasjonalparkstyre.no/Lomsdal-Visten/

**Blåfjella/Skjækerfjella og Lierne nasjonalparkstyre –
Láarte-Skæhkeren jïh Lijren nasjonalpaarhkestávroe**
Sametinget oppnevner fire medlemmer
www.nasjonalparkstyre.no/BlafjellaSkjakerfjella--og-Lierne/

Skarvan og Roltdalen nasjonalparkstyre
Sametinget oppnevner tre medlemmer

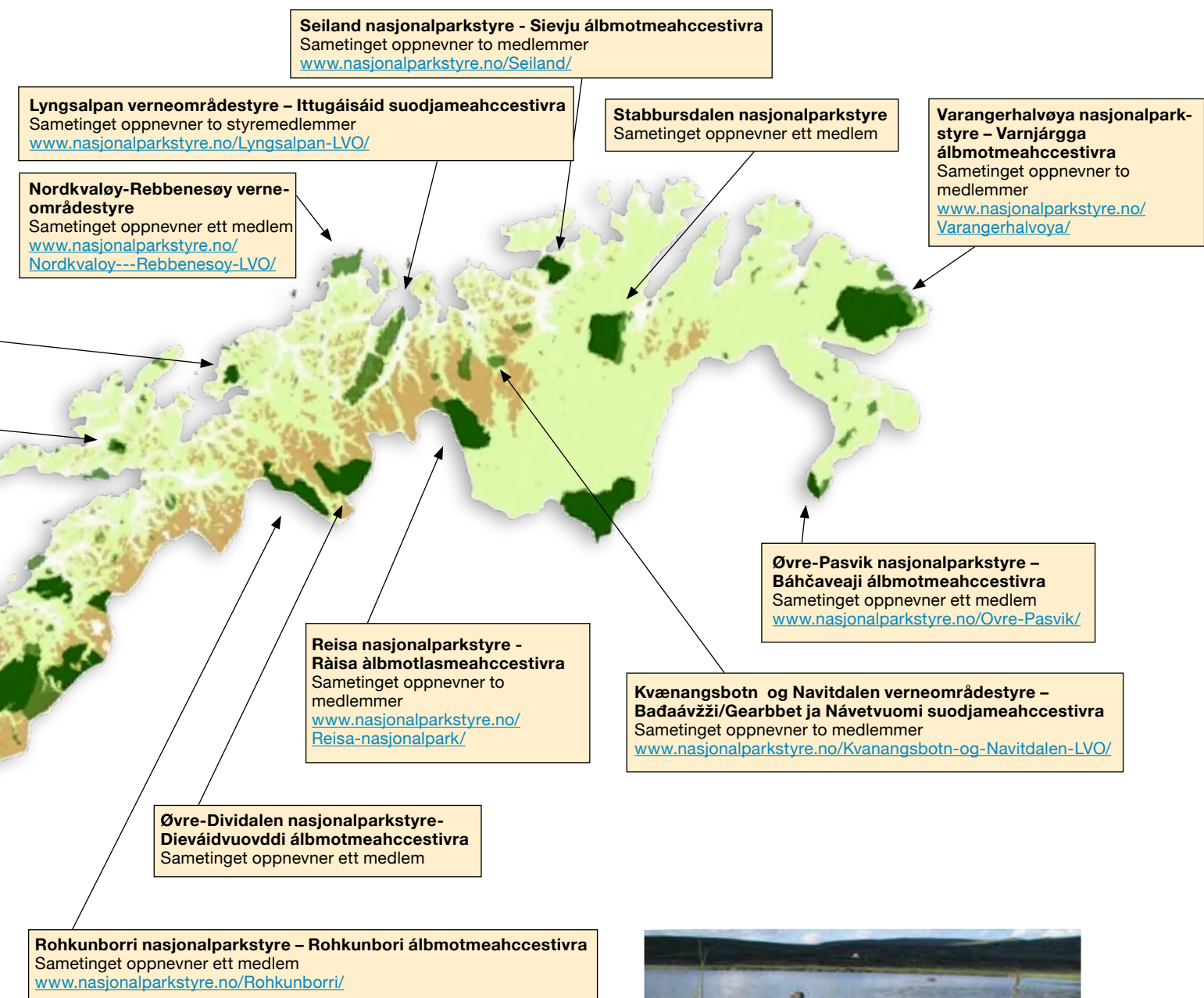
**Børgfjell nasjonalparkstyre –
Byrkije nasjonalpaarhkestávroe**
Sametinget oppnevner to medlemmer

Trollheimen verneområdestyre
Sametinget oppnevner to medlemmer
www.nasjonalparkstyre.no/Trollheimen/

Skardsfjella og Hyllingsdalen verneområdestyre
Sametinget oppnevner to medlemmer

Femundsmarka og Gutulia nasjonalparkstyre
Sametinget oppnevner to medlemmer

Kilde: Statens Kartverk,
Miljødirektoratet og Sametinget



Forvaltningsplan

Et viktig arbeid for de ulike styrene og lokale verneområdeforvalterne er å utarbeide eller revidere forvaltningsplaner for verneområdene.

En forvaltningsplan er et verktøy for den daglige forvaltninga av verneområdet. Forvaltningsplanen skal ta vare på verneverdiene, både gjennom å beskytte dem mot uønskede inngrep, og gjennom å legge til rette for aktivitet som fremmer verneverdiene. Forvaltningsplanen gir rammer for enhetlig og forutsigbar forvaltning av verneområdet gjennom klare regler for forvaltningspraksis og saksbehandling.

Gode verneområdestyrer med samisk representasjon begrenser behovet for Sametingets direkte medvirkning i utarbeidelsen av forvaltningsplaner.



Foto: Rune Benonisen



Ávjovárgeaidnu 50
N-9730 Karasjok/Kárášjohka
Telefon + 47 78 47 40 00
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no
www.saemiedigkie.no
www.samedigge.no
www.sametinget.no

Linker:
www.nasjonalparkstyre.no
www.miljodirektoratet.no
www.regjeringen.no
www.lovdato.no
www.fylkesmannen.no
www.galdu.org
www.cbd.int